

УДК 338.431

Потравка Л. О.
*кандидат економічних наук, доцент,
докторант
Херсонського державного аграрного університету*

Potravka L. O.
*Ph.D., Associate Professor,
Kherson State Agricultural University*

НАПРЯМИ ПОКРАЩАННЯ СТРУКТУРНОЇ ПОЛІТИКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

TOWARDS IMPROVING THE STRUCTURAL POLICY OF AGRICULTURE IN UKRAINE

Анотація. У роботі досліджено існуючі перспективні можливості здійснення структурних трансформацій сільського господарства. Окреслено напрями покращання структурної політики. Доведено необхідність використання синергетичного підходу до розробки дієвого механізму структурних перетворень. Запропоновано використання дієвого механізму структурних трансформацій. Визначено шляхи реалізації ключових напрямів структурних трансформацій сільського господарства.

Ключові слова: сільське господарство, структурна трансформація, структурна політика, інвестиції, інновація.

Вступ та постановка проблеми. Продовження перебігу процесу структурних трансформацій економічної системи України має на меті не тільки стабілізацію економічного та соціально-політичного середовища, але й

реалізацію політики стійкого довгострокового розвитку шляхом формування структурної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі досліджень були використанні наукові здобутки дослід-

ників структурних трансформацій аграрного сектора економіки, зокрема: В. Андрійчука, О. Бородіної, В. Геєця, О. Гудзинського, Ю. Лупенка, П. Саблука, Г. Черевка та ін. У написанні статті було використано результати досліджень Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Розумкова.

Метою даної роботи є обґрунтування напрямів покращання структурної політики трансформацій сільського господарства України.

Результати дослідження. Використання протекціоністської моделі економічного розвитку України з перевагами добувних галузей ігнорування високотехнологічних галузей спричинило міжсекторні диспропорції, які продовжують гальмування економічних реформ. Низький рівень економічного реформування сільського господарства став головною причиною негативних соціальних наслідків, зокрема безробіття та загального зниження рівня життя, поширення бідності [1].

Структурна політика сільського господарства являє собою систему заходів, направлених на реорганізацію сільськогосподарських підприємств та розвиток багато-

укладності на селі. Такий підхід виключає структурну складність сільського господарства, спрощує систему взаємозв'язків аграрних елементів та ігнорує наявність їх взаємодії та компліментарності. Важливо зазначити, що зміст структурної політики має розглядатися в більш ширшому розумінні, охоплюючи всі рівні складної ієрархії аграрної сфери як окремо взятої системи.

У цьому контексті слід говорити про аграрну структурну політику, основною метою якої є низка заходів, спрямованих на системні зміни, що надають імпульс прогресивному та динамічному розвитку галузей сільського господарства та сільських територій. Аграрна структурна політика – це система державних заходів, направлених на формування оптимальної структури сільського господарства, заснованої на принципах цілісності, системності та сталості, головним завданням якої є підвищення ефективності господарської діяльності підприємств усіх форм власності. Зміст структурної політики представлено на рис. 2. У сучасних умовах глобальних трансформацій потребує перегляду система пріоритетів структурної політики сільського господарства.

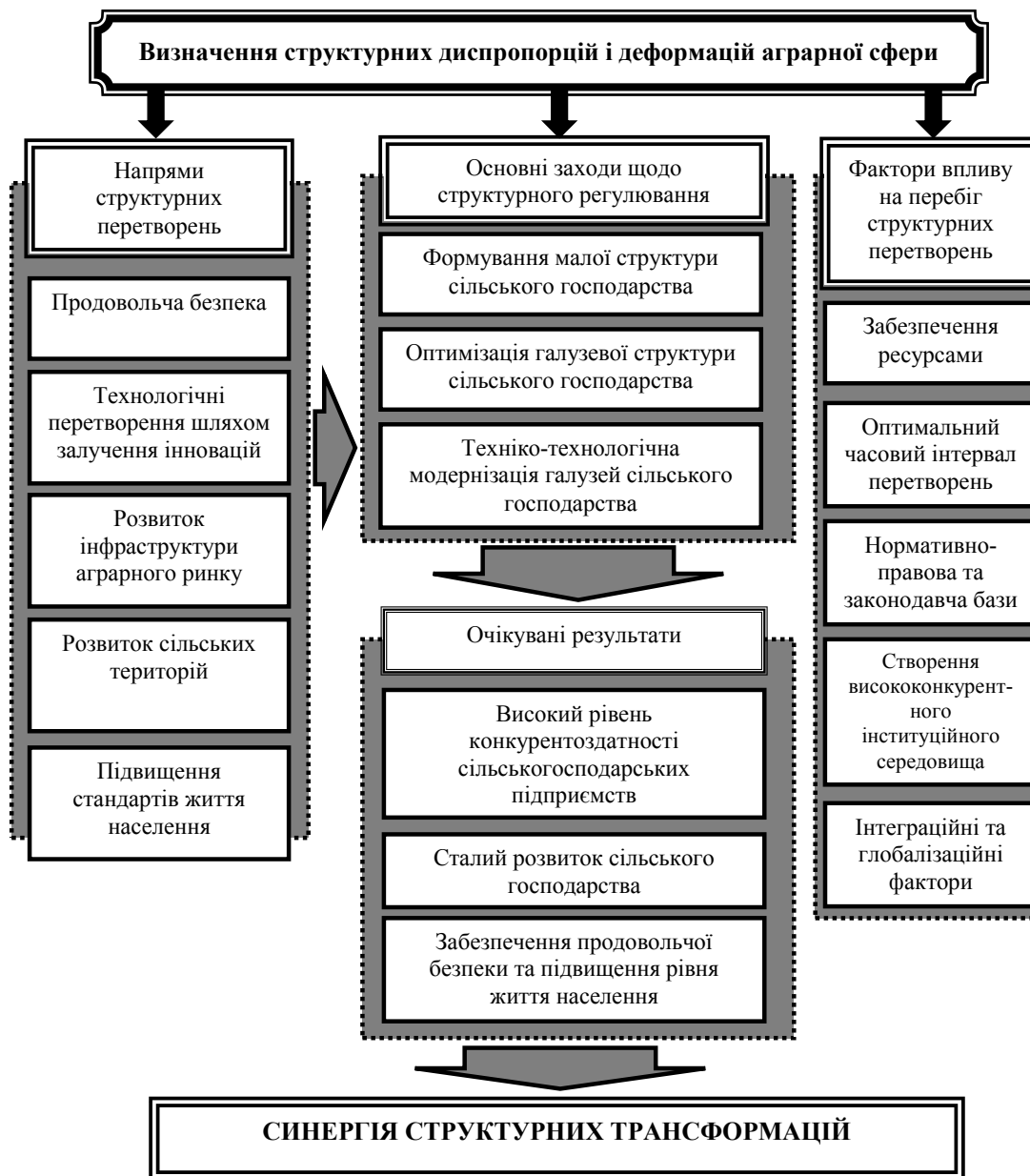

Рис. 1. Процес структурних трансформацій аграрної сфери

Насамперед ця необхідність викликана макроекономічними факторами, що проявляються у вичерпності можливостей інтенсивного розвитку існуючої структури, зниженні рівня рентабельності та інвестиційної привабливості провідних секторів економіки, зростанні цін на ресурси з одночасним падінням цін на виготовлену продукцію. Технологічні фактори структурної політики обумовлюються початком нового етапу технологічного розвитку світової економічної системи. У цьому контексті переорієнтація потребує спрямування державної підтримки в наукові розробки та їх впровадження, що має сприяти підвищенню ефективності виробництва пріоритетних галузей [1–3].

Соціальні фактори впливу на перебіг структурної політики полягають у стійкому збільшенні кількості бідного населення та деградації людського потенціалу. Причиною тому є нестабільність соціально-економічної політики, негативний вплив наслідків фінансово-економічної кризи та зростаючий обсяг зовнішніх заборгованостей держави. Інституційні фактори обумовлені відсутністю відповідного інституційного забезпечення розвитку економіки в цілому та окремих її галузей, що потребує вдосконалення законодавчої бази перебігу трансформаційних процесів.

Окреслене коло факторів впливу на формування структурної політики сільського господарства потребує визна-

чення основних напрямів структурних реформ. Насамперед основними напрямками структурних реформ сільського господарства є макроекономічний, інвестиційно-інноваційний та інституційний. Макроекономічний напрям передбачає створення умов на державному рівні для розвитку сільського господарства на основі структурних трансформацій галузей та їх технічної модернізації. Макроекономічна складова повинна мати довгостроковий характер та мати на меті підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на світових ринках продовольства, що передбачає перехід до стратегічного управління розвитком із залученням додаткових ресурсів [2]. У цьому контексті необхідно обирати стратегію послідовної капіталізації конкурентних переваг галузей сільського господарства з метою досягнення ефекту зростання на основі модернізації за рахунок технологічного трансферу, розширення внутрішнього попиту та підвищення інвестиційної привабливості як основних, так і допоміжних галузей.

Таким чином, оптимальним є проведення політики держави відносно стимулювання розвитку інвестиційної діяльності на засадах розвитку системи державних інвестицій, забезпечення прозорості функціонування механізмів державної підтримки. Таке спрямування державної політики відповідає сучасним тенденціям інвестицій-

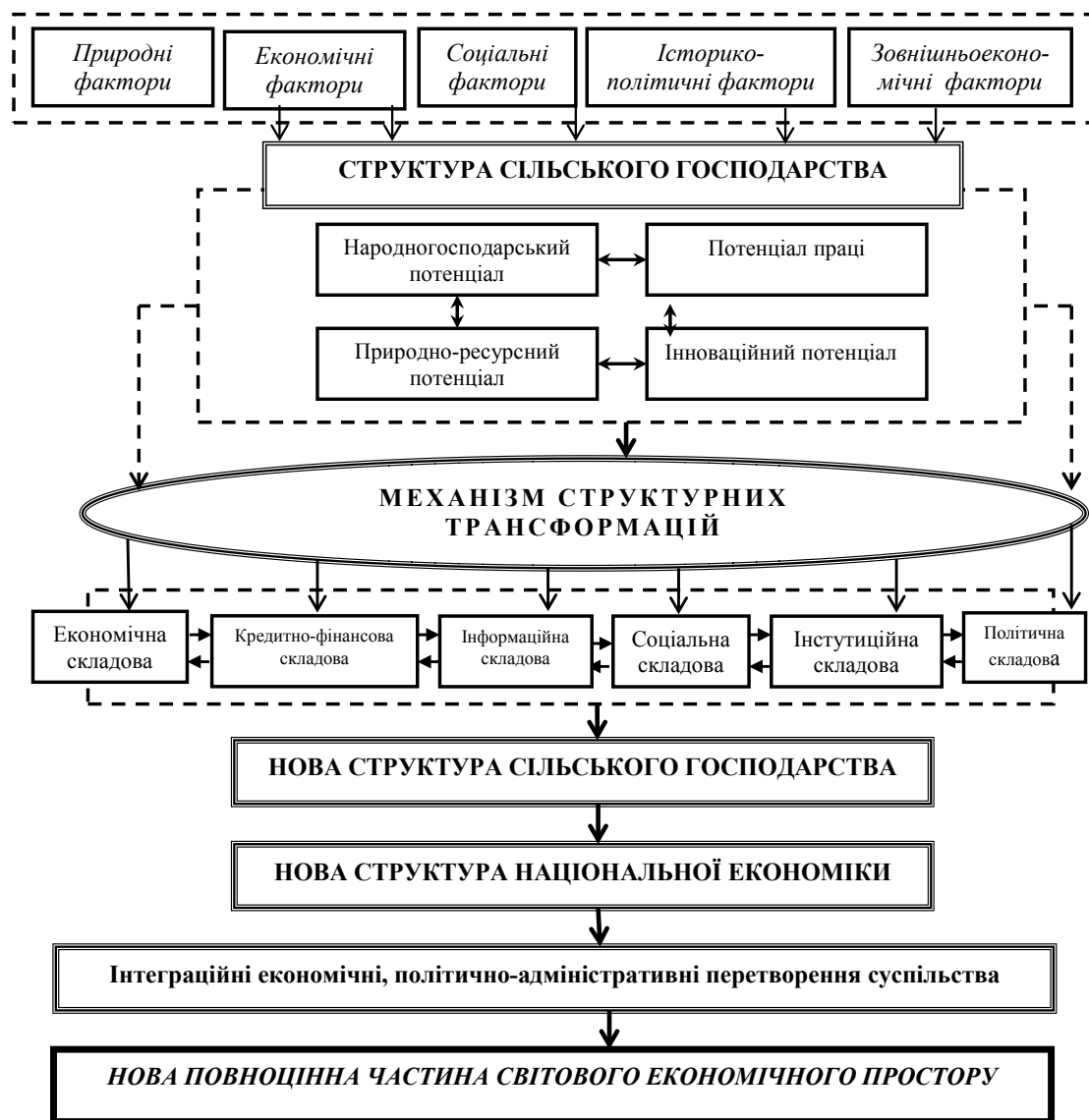

Рис. 2. Механізм структурних трансформацій сільського господарства

ної політики розвинутих країн, що надасть можливість поліпшити інвестиційний клімат та активізувати інвестиційну діяльність. Інвестиційно-інноваційна складова структурної політики має спрямовуватися на збільшення інвестицій для використання потенціалу щодо розширення асортименту виготовленої продукції з відповідним рівнем якості. Досягнення цієї мети може бути забезпечено покращанням відтворювальної структури капіталовкладень за рахунок підвищення питомої ваги витрат на технічне переоснащення та реконструкцію виробничих та переробних підприємств шляхом удосконалення технологічної структури капіталовкладень за допомогою збільшення питомої ваги новітнього обладнання та скорочення обсягу робіт. Окрім цього, пріоритетним має бути забезпечення капіталовкладення у технології, направлені на зниження ресурсомісткості виготовленої продукції.

Структурна політика має на меті масштабні структурні зміни, що повинні базуватися на інвестиціях в основний капітал із метою впровадження у виробництво передових технологій та сучасного обладнання. У цьому контексті новітній синергетичний підхід до сценаріїв структурних трансформацій є необхідним, оскільки несприятлива ситуація в реальному секторі сільського господарства свідчить про неефективність обраної інерційної стратегії реалізації структурної політики. Синергетичний підхід передбачає реалізацію структурної політики шляхом формування механізмів довгострокового інвестування в модернізацію сільськогосподарських та переробних підприємств. Дієвість інвестиційно-інноваційного механізму структурних трансформацій має реалізовуватися через державне регулювання підтримки конкуренції на базі методологічних підходів до оптимізації співвідношень між різними за обсягами підприємствами сільського господарства, створення умов для ефективної за масштабами та структурною експортної торгівлі.

Забезпечення дієвості інвестиційно-інноваційного механізму потребує удосконалення митно-тарифної та фіскальної політик, головною метою яких є зменшення ризиків для потенційного інвестора та підвищення інвестиційної активності шляхом забезпечення захисту прав інвесторів та гарантування таких прав державою, зменшення строків надання кредитного фінансування інвестиційних проектів за допомогою створення єдиного бюро кредитних історій [3]. Окрім того, першочергового значення набуває необхідність спрощення схем зовнішньої торгівлі через удосконалення процедури оформлення документації з метою усунення можливостей законодавчої монополізації зовнішньоторговельних операцій.

Наступною складовою структурної політики є інституційна, яка може спрямовуватися на створення сприятливих умов для бізнесу. Насамперед мають бути створені умови захисту прав власності та послідовної політики відносно державного сектора, оскільки скорочення його частки знизило можливості здійснення значного фінансового впливу на регулювання цін як в основних, так і в допоміжних галузях сільського господарства. Відповідно до результатів досліджень світового досвіду, розробка інституційних механізмів повинна спрямовуватися на надання фінансової підтримки на пільгових умовах повернення господарюючим суб'єктам, що зацікавлені в реалізації інноваційних та інвестиційних проектів у пріоритетних експортоорієнтованих галузях сільського господарства. Крім того, державою повинна підтримуватися консолідація розрізнених виробничих підприємств і формування галузевих чи міжгалузевих вертикально-інтегрованих компаній [4].

Напрямом інституційних перетворень є створення суб'єктів інфраструктурної підтримки підприємницької діяльності в сільському господарстві щодо надання спеціалізованих інформаційних, дослідницьких, консультативних та посередницьких послуг. Своєю чергою, така орієнтація державної підтримки сприятиме створенню умов для залучення приватних інвестицій у розвиток сільських територій, що визначатиме обсяг синергетичного ефекту у вигляді соціальної користі від підтримки основних галузей сільського господарства [3; 4]. Таким чином, різноманітність організаційних форм і напрямів інституційного забезпечення економічного розвитку сільського господарства ускладнює пошуки універсальних норм щодо урегулювання питання створення та функціонування відповідних інститутів. У світовій практиці розроблено законодавство під кожний інститут розвитку, така практика виключає правову уніфікацію загальної стратегії, що стає більш конкретизованою, доступною для подальшої розробки дієвих механізмів реалізації.

Основні напрями структурної політики мають на меті забезпечення створення механізму взаємодії виробництва товарів та стимулювання зовнішнього та внутрішнього попиту. Головним завданням на сьогодні є модернізація економічної системи в цілому та сільського господарства зокрема. У цьому контексті першочерговості набуває стимулювання виробничого сектора в обґрунтуванні переваг перспективи модернізації, тобто перехід сільського господарства до моделі економічного зростання, основаних на структурних трансформаціях, перерозподілі ресурсів, нарощуванні диверсифікації між секторами галузі.

Необхідним кроком у структурній перебудові сільського господарства є формування провідного виробничо-господарського укладу, пов'язаного з поєднанням виробництв та інститутів, що утворюють системну цілісність, що слід уважати потужним потенціалом зростання та критичною масою для якісного перетворення економіки в цілому. Практична частина поставлених завдань повинна реалізовуватися шляхом мобілізації технологічних і соціальних джерел підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств, зорієнтованих на пошук нових інституційних, організаційних та економічних форм інтеграції постіндустріального інноваційного укладу аграрної сфери економіки та її включення в межі розширеного відтворення.

Таким чином, формування новітньої синергетичної форми структурної політики має базуватися на технологічній модернізації шляхом активізації інвестиційної політики в напрямку створення умов для оновлення основних засобів виробничої сфери сільського господарства, ефективного формування та використання оборотних активів у системі управління інвестиційно-інноваційними проектами. Зусилля державних органів має спрямовуватися на вдосконалення політики підготовки кадрів, гармонізації соціальної політики з визначеними пріоритетами розвитку сільського господарства, що має на меті економічне зростання України.

Висновки. Структурна політика має включати механізми впливу на структурні процеси національної економіки в цілому та сільського господарства зокрема. Перша група механізмів є домінуютою державної структурної політики у переважній більшості розвинутих країн. Вона включає підтримку пріоритетних галузей у частині визначених напрямів через державний бюджет, що має реалізовуватися шляхом галузевих інвестиційних програм, пільгових кредитів, дотацій тощо. Важливим інструментом першої групи є формування фонду економічного розвитку та сприяння малим та середнім підприємствам у

частині використання та впровадження нових технологій національних компаній, а також патентного регулювання і стандартизації вітчизняної продукції.

Особливого значення останнім часом набуває група механізмів, які стосуються впливу на макроекономічне середовище. Її складові слід уважати засобом формування сприятливого національного і регіонального середовища

з метою підвищення конкурентоспроможності національних підприємств в умовах глобалізації та лібералізації ринків. За схемою розробки і реалізації структурна політика має вигляд інвестиційного проекту, що включає визначення мети, оцінку альтернативних способів її реалізації, розробку конкретних механізмів використання ресурсів для її реалізації.

Список використаних джерел:

1. Ринкові трансформації постсоціалістичної економіки і макроструктурні зрушення в Україні. Аналітична доповідь Центру Розумкова // Національна безпека і оборона. – 2003. – № 4 (40). – С. 2–15.
2. Політика ринкової трансформації в Україні: вплив макроструктурних. Аналітична доповідь Центру Розумкова // Національна безпека і оборона. – 2003. – № 4 (40). – С. 15–27.
3. Стратегічні напрями інституційного забезпечення розвитку аграрного сектора в Україні. – К.: НДСД, 2014. – 45 с.
4. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток: наукова доповідь / Л.В. Шинкарук, І.А. Бевз, І.В. Барановська [та ін.]; за ред. чл.-кор. НАН України Л.В. Шинкарук; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2015. – 304 с.
5. Перспективи виходу України на ринки висхідних країн. Аналітична доповідь. – К.: Заповіт, 2015. – 116 с.

Анотація. В роботі досліджені існуючі перспективні можливості здійснення структурних преобразованій сільського господарства. Визначені напрями удосконалення структурної політики. Доведено необхідність використання синергетического підходу до розробки дієвого механізму структурних преобразованій. Предложено використання дієвого механізму структурних преобразованій. Визначені шляхи реалізації ключових напрямлений структурних преобразованій сільського господарства.

Ключевые слова: сільське господарство, структурна трансформація, структурна політика, інвестиції, інновації.

Summary. In this work the existing promising possibilities of structural transformation of agriculture. Outlined directions of improvement of structural policies. The necessity of using a synergistic approach to the development of an effective mechanism of structural reforms. The use of an effective mechanism of structural transformations. The ways of implementation of the key areas of structural transformation of agriculture.

Key words: agriculture, structural transformation, structural policy, investment, innovation.